JOANNA PAWŁOWSKA-TYSZKO
Instytut Ekonomiki Rolnictwa
i Gospodarki Żywnościowej – PIB
Warszawa

UBEZPIECZENIA MAJĄTKOWE W ROLNICTWIE POLSKIM

Wstęp

Ryzyko towarzyszy praktycznie każdej dziedzinie życia gospodarczego i jest nieodłącznym atrybutem działalności gospodarczej. W tym obszarze rolnictwo nie stanowi wyjątku. Co więcej, produkcja rolna charakteryzuje się wysoką ekspozycją na niszczące działanie zjawisk atmosferycznych. Przejęcie przez gospodarstwo rolne odpowiedzialności za skutki takiego ryzyka wydaje się być dużym obciążeniem nie tylko w wymiarze psychologicznym, ale przede wszystkim finansowym, co czyni takie zachowanie nieopłacalnym.

Ten ekonomiczny aspekt ryzyka stanowi podstawę do pojawienia się w sferze działalności gospodarczej instytucji ubezpieczyciela, który przejmując na siebie ryzyko zaistnienia niekorzystnych dla danego podmiotu zdarzeń, może objąć go ochroną ubezpieczeniową. W sytuacji jednak braku odpowiedniej oferty ze strony ubezpieczycieli, państwo z konieczności ingeruje w rynek i wprowadza mechanizmy wyrównawcze ograniczające straty powstałe w produkcji rolnej. Działania te są jednak kosztowne, co więcej, hamują rozwój rynku ubezpieczeniowego. Koniecznym staje się więc opracowanie całościowego systemu wsparcia finansowego rolnictwa, który łączyłby działania państwa, firm ubezpieczeniowych oraz producentów rolnych. Rolnictwo wykazuje ponadto mniejszą niż inne sfery zdolność adaptacyjną do warunków rynkowych, stąd wszelkie przekształcenia w tym obszarze powinny odbywać się przy wydatnej pomocy państwa [11].

Celem niniejszego opracowania jest wielokryterialna ocena sytemu ubezpieczeń rolnych w Polsce. Za podstawowe kryteria oceny przyjęto kryterium dostępności ubezpieczeń dla rolników, kryterium decyzji o zakupie, kryterium zainteresowania rolników ubezpieczeniami i poziomu ich uczestnictwa w systemie oraz kryterium wykorzystania dopłat do ubezpieczeń. Do analizy stanu prawnego posłużono się przepisami ubezpieczeniowymi obowiązującymi do końca 2009 roku. Analizę danych statystycznych opracowano na podstawie informacji zawartych w biuletynach rocznych i kwartalnych Komisji Nadzoru Finansowego, rocznikach statystycznych GUS oraz sprawozdaniach z Ustawy Budżetowej. W analizie wykorzystano metody statystyki opisowej oraz zestawienia tabelaryczne i graficzne.

Rozwój ubezpieczeń majątkowych w rolnictwie

Rozwój ubezpieczeń gospodarczych w Polsce ma długą i bogatą historię. Początki idei ubezpieczeniowej sięgają XVI wieku, kiedy ówcześnie panujący stosowali różnego rodzaju ulgi podatkowe, przywileje lub dary dla pogorzelców lub powodzian. W wieku XVII i XVIII zaczęły powstawać wyższe formy organizacyjne, tzw. związki ogniowe i groblowe, których celem było rekompensowanie szkód w gospodarstwach rolnych spowodowanych pożarami i powodziami. Za umowną datę powstania ubezpieczeń dla wsi na ziemiach polskich przyjmuje się rok 1804, tj. rok założenia Towarzystwa Ogniowo-Wiejskiego Prowincji Prus Południowych, funkcjonującego na zasadach wzajemności [9]. Okres zaborów przyniósł odmienne praktyki ubezpieczeniowe w każdym zaborze. Należy jednak podkreślić, że ubezpieczenia w rolnictwie były w tym okresie dość powszechne, zwłaszcza w dużych gospodarstwach i majątkach ziemskich. Ubezpieczane były przede wszystkim nieruchomości i ruchomości (np. maszyny rolnicze, mechanizmy młynów i olejarni), zwierzęta gospodarskie oraz różnego rodzaju uprawy rolne (np. zboża w ziarnie i w snopkach). Do głównych czynników ryzyka w działalności rolniczej w tym okresie zaliczano zagrożenia o charakterze przyrodniczym (gradobicia, susze), pomór zwierząt oraz pożary. Większość z tych ubezpieczeń miało charakter dobrowolny, dopiero w 1921 roku wprowadzono pierwsze ubezpieczenia obowiązkowe, które obsługiwał Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych [8]. Jego zadaniem było m.in. rozwijanie ubezpieczeń mienia ruchomego w gospodarstwach rolnych. Od 1927 roku obowiązkiem ubezpieczeniowym objęto budynki w gospodarstwach rolnych.

Do roku 1990 większość ubezpieczeń w rolnictwie miała charakter ustawowy, co oznaczało obowiązek wnoszenia stałego zobowiązania pieniężnego w postaci składki, odgórnie ustalanej przez władze państwowe, bez konieczności zawierania umowy ubezpieczenia – tzw. ubezpieczenia *ex lege*. Obowiązek ubezpieczeniowy dotyczył upraw rolnych (zbóż, roślin pastewnych przeznaczonych na paszę, ziemniaków, buraków cukrowych oraz łąk i pastwisk) i obejmował m.in. ryzyko gradobicia, powodzi, ognia oraz opadów. Obowiązkowym ubezpieczeniem objęto również zwierzęta gospodarskie od padnięć (krowy, buhaje zarodowe, konie w wieku od 2 lat i trzodę chlewną o wadze powyżej 25 kilogramów). Do 1990 roku obowiązkiem ubezpieczenia się objęte były gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 0,5 ha.

W roku 1990 wraz z wprowadzeniem ustawy o działalności ubezpieczeniowej [14] nastąpiły znaczące, nie tylko dla rolnictwa, zmiany w polskim systemie ubezpieczeniowym. Ustawa ta stworzyła dogodne warunki dla rozwoju wolnej konkurencji i umożliwiła przeprowadzenie prywatyzacji istniejących już towarzystw ubezpieczeniowych. Zapisy tej ustawy stały się podstawą do zrezygnowania z ubezpieczeń ustawowych w rolnictwie. W ich miejsce pojawiły się ubezpieczenia o charakterze dobrowolnym oraz wprowadzono dwa rodzaje ubezpieczeń o charakterze obowiązkowym, tj. ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych oraz ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej rolników z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego [12].

Jednocześnie zwiększono powierzchnię gospodarstwa zobowiązanego do ubezpieczenia do 1 ha. Zniesienie obowiązku ubezpieczenia upraw, zwierząt oraz mienia gospodarstw spowodowało spadek zainteresowania zakupem tego typu polis ubezpieczeniowych w gospodarstwach rolnych (rys. 1).

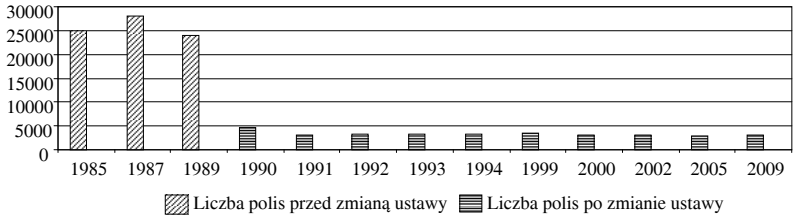

Rys. 1. Łączna liczba polis obowiązkowego ubezpieczenia majątkowego w Polsce w latach 1985--2009 (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [2, 7].

Należy wyraźnie podkreślić, że spadek ten nie przełożył się na wzrost zainteresowania zakupem dobrowolnych ubezpieczeń majątkowych (upraw i zwierząt), co przedstawiono na rysunku 2.

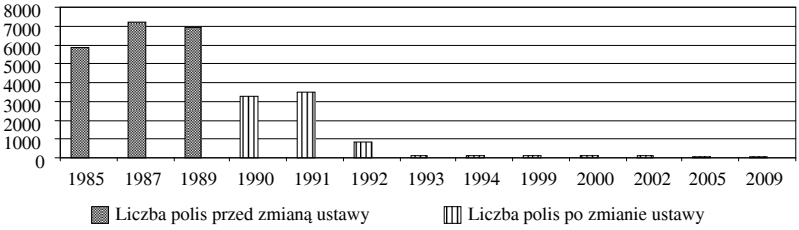

Rys. 2. Łączna liczba polis dobrowolnego ubezpieczenia majątkowego w Polsce w latach 1985--2009 (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [2, 7].

W związku z powyższym, w dniu 7 lipca 2005 r. wprowadzono ustawę o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich z dopłatami państwa [13], której celem było upowszechnienie podstawowej ochrony ubezpieczeniowej, a także ograniczenie wielkości doraźnej pomocy kierowanej do poszkodowanych producentów rolnych ze środków budżetu państwa.

Obecnie w polskim systemie ubezpieczeniowym rolnictwa istnieją dwa rodzaje ubezpieczeń majątkowych, które w zależności od rodzaju szkody i jej wpływu na otoczenie gospodarcze i społeczne mogą mieć charakter obowiązkowy, jak i dobrowolny (rys. 3).

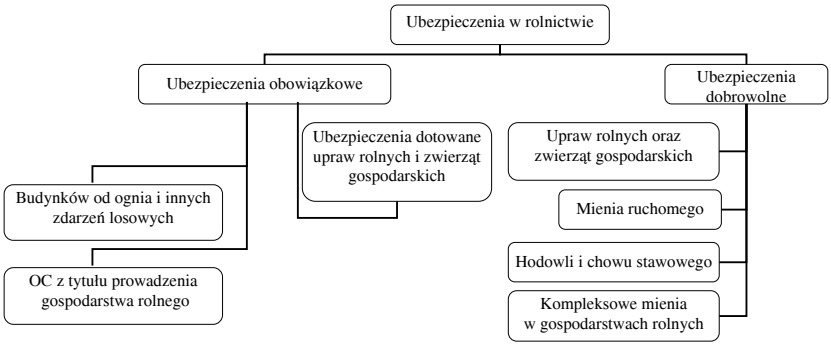

Rys. 3. Podział ubezpieczeń w rolnictwie

Źródło: Opracowanie własne wg stanu prawnego na dzień 01.07.2008 r.

Istota ubezpieczeń majątkowych

Ubezpieczenia majątkowe obejmują ochroną majątek w postaci rzeczy lub sytuacji majątkowej [8]. Przedmiotem ubezpieczenia jest interes majątkowy [4], rozumiany jako wartość gospodarcza lub wszelkiego rodzaju dobra chronione przez prawo [8]. Ubezpieczenie zapewnia więc pokrycie przyszłych potrzeb majątkowych wywołanych przez zdarzenia losowe, w drodze rozłożenia tego ciężaru na wiele jednostek, którym te same zdarzenia losowe zagrażają [5]. W ujęciu mikroekonomicznym oznacza to przywrócenie jednostce gospodarczej pozycji ekonomicznej, jaką miała ona przed powstaniem szkody. W ujęciu szerszym, makroekonomicznym, ubezpieczenia te zapewniają w miarę równomierny i stabilny sposób funkcjonowania całej gospodarki narodowej. Są zatem powszechnym narzędziem finansowania ryzyka w wielu sektorach gospodarki, stanowią multiregulator procesów rozwoju gospodarki narodowej, zakłócany przez zdarzenia losowe – klęski żywiołowe i nieszczęśliwe wypadki. Koszt tej regulacji rozkłada się bezpośrednio lub pośrednio na z góry określone jednostki korzystające z tego regulatora [1].

Powyższe rozważania wskazują, że nadrzędnym zadaniem ubezpieczeń gospodarczych jest eliminowanie obaw związanych z finansowymi skutkami zdarzeń losowych, zarówno z punktu widzenia indywidualnego, jak i ogólnonarodowego. W systemie finansowym państwa ubezpieczenia majątkowe pełnią szereg istotnych funkcji, których realizacja może stanowić podstawowe kryterium oceny istniejącego systemu ubezpieczeniowego, a mianowicie:

- funkcje społeczne – ich istotą jest zaspokajanie potrzeb bezpieczeństwa poprzez stabilizowanie warunków działania podmiotów gospodarczych;
- funkcje ekonomiczne – polegające na wyrównywaniu zakłóceń losowych w procesach społeczno-gospodarczych;
- funkcje finansowe – ich istota sprowadza się do gromadzenia środków w postaci funduszy i rezerw;

- funkcje redystrybucyjne – oznaczające dostarczanie i użyczanie kapitału dla innych podmiotów sektora finansowego;
- funkcje prewencyjne – których celem jest zmniejszanie liczby i rozmiarów szkód losowych [3].

Ubezpieczenia gospodarcze są więc urządzeniem celowym, które poprzez mechanizm redystrybucji, ochrony i stymulacji ma zaspokajać określone potrzeby podmiotów gospodarczych oraz państwa. Możliwość wykorzystania tego instrumentu zależy jednak od wielu czynników natury społecznej, psychologicznej, ekonomicznej, politycznej czy prawno-instytucjonalnej.

Ubezpieczenia majątkowe w rolnictwie po 2005 roku

Ubezpieczenie jest tylko jednym ze sposobów zarządzania ryzykiem przez rolnika, a jego wybór powinien wynikać z rzeczywistych potrzeb pojawiających się w sytuacji braku możliwości znalezienia innego sposobu zabezpieczenia się przed stratami. Szumlicz wskazuje na cztery elementy kształtujące potrzeby ubezpieczeniowe: konieczność zapewnienia gospodarstwu dodatkowej ochrony ubezpieczeniowej; przekonanie o słuszności racjonalnego korzystania z dostępnej oferty ubezpieczeń; przezorność skłaniająca gospodarstwo do zachowań proubezpieczeniowych oraz korzystna sytuacja finansowa gospodarstwa, umożliwiająca nabycie odpowiednich polis [10]. Potrzeba ta jest tym silniejsza, im bardziej rolnik dostrzega i analizuje skutki zdarzeń losowych występujących w otoczeniu jego gospodarstwa. Należy również dodać, że istotnym czynnikiem motywującym do zawarcia umowy ubezpieczeniowej jest nałożenie obowiązku wykupu polisy.

Analiza rynku ubezpieczeń majątkowych w rolnictwie świadczy o ciągłym niedostatku popytu na tego typu usługi. Wyniki Diagnozy Społecznej 2007 wskazują, że w roku 2007 najpowszechniejsze były obowiązkowe ubezpieczenia budynków rolniczych (ok. 80%) oraz OC rolników (72%). Tylko co czwarte gospodarstwo nabywało dobrowolne ubezpieczenia upraw i zwierząt gospodarskich (tab. 1) [10]. Dane te potwierdzają szacunki przeprowadzone na podstawie informacji Komisji Nadzoru Finansowego. Wg nich, w 2009 roku ok. 90% rolników zawarło umowy o obowiązkowe ubezpieczenie budynków, a około 80% obowiązkowe umowy odpowiedzialności cywilnej. Pomimo obowiązku wykupu polis ubezpieczeniowych (OC rolników oraz ubezpieczenie budynków) nadal w roku 2009 ok. 20% gospodarstw nie nabyło ubezpieczeń tego typu.

Dane Komisji Nadzoru Finansowego informują, że w roku 2006 zanotowano wyraźny spadek liczby nabywanych polis obowiązkowych, co mogło być wynikiem wzrostu ceny ubezpieczenia. Pomimo bowiem spadku liczby nabywanych polis, w roku 2006 wystąpił (w stosunku do roku 2005) 6% wzrost wartości składki przypisanej brutto. Jeszcze gorzej na tym tle przedstawia się sytuacja ubezpieczeń dobrowolnych, które stanowią ok. 3% liczby zakupionych polis obowiązkowych.

Należy również podkreślić, że od roku 2008 zaznacza się wyraźna spadkowa tendencja na rynku ubezpieczeń upraw i zwierząt gospodarskich. Liczba sprzedanych tego typu polis w 2009 roku była dwukrotnie niższa niż w roku 2007. Ponadto w roku 2009 zanotowano również niewielki (ok. 1%) spadek liczby za-

kupionych polis obowiązkowych. Taka sytuacja może świadczyć o negatywnym podejściu rolników do usługi ubezpieczeniowej, co należałoby łączyć z trudną sytuacją społeczno-ekonomiczną sektora rolnego. Rolnicy, dokonując wyborów ekonomicznych, często rezygnują z ochrony ubezpieczeniowej. Uważają, że szkoda ich nie dotyczy, a więc ubezpieczenie jest zbędne. Problem ten jeszcze bardziej komplikuje się w sytuacji braku obowiązku wykupu polisy ubezpieczeniowej.

Ponadto, rolnicy kojarzą ubezpieczenia bardziej z koniecznością opłacenia składki niż z potrzebą ochrony mienia i płodów od skutków zdarzeń losowych. Potwierdzają to wyniki badań z Diagnozy Społecznej 2007, gdzie 95,8% ankietowanych rolników wskazuje przymus ubezpieczeniowy jako główną przyczynę nabywania polis [10]. Tymczasem ochrona ubezpieczeniowa mienia gospodarstw rolnych polega na udzieleniu pomocy materialnej podmiotom, które odczuły skutki zdarzenia losowego, dostarczaniu środków umożliwiających wyrównywanie zakłóceń powstałych w procesach gospodarczych oraz odtworzeniu zniszczonych składników majątku trwałego. Ceną ochrony ubezpieczeniowej jest składka ubezpieczeniowa, a konsekwencją jej zakupu może być wypłata odszkodowania lub świadczenia. Głównie te dwa elementy: cena oraz wartość odszkodowania są podstawą podejmowania decyzji zakupu usługi ubezpieczeniowej.

Tabela 1

Majątkowe ubezpieczenia obowiązkowe i dobrowolne posiadane przez gospodarstwa rolne (%)

Wyszczególnienie	Lata badań	
	2005	2007
Ubezpieczenia obowiązkowe w rolnictwie		
OC rolników	78,6	71,7
Ubezpieczenia budynków rolniczych	81,0	80,1
Ubezpieczenia dobrowolne w rolnictwie		
Ubezpieczenia rolnicze	23,5	22,8

Źródło: [10].

W latach 2006-2009 udział składki ubezpieczeń obowiązkowych w wartości odszkodowania wyniósł nieco ponad 3%, co pozwala sądzić, że polisy te z punktu widzenia rolnika ubezpieczającego swoje mienie są korzystne (rys. 4). Jest to prawdopodobnie efekt powszechności nabywania tego typu usług, co pozwala zakładom ubezpieczeniowym racjonalnie kalkulować składki.

Nieco inaczej przedstawia się rynek ubezpieczeń upraw i zwierząt gospodarskich z dopłatami państwa. W pierwszym roku funkcjonowania tego typu polis udział składki w wartości odszkodowania był bardzo wysoki i wyniósł ok. 25%. Oznaczało to, że ubezpieczenia takie były drogie, a brak powszechności ich nabywania problem ten jeszcze pogłębiał. W roku 2007 udział składki w wartości odszkodowania zmniejszył się prawie dwukrotnie, a liczba sprzedanych polis wzro-

sła o ok. 45%. Niestety, w kolejnych latach sytuacja ta pogorszyła się i pomimo niewielkiego spadku wartości odszkodowań, cena pojedynczej polisy wzrosła z poziomu ok. 1010 zł w 2007 roku do 1453 zł w roku 2009. W konsekwencji, rynek ubezpieczeń dobrowolnych staje się nieopłacalny dla rolników i niezwykle ryzykowny dla zakładów ubezpieczeniowych, które zmuszone są do podnoszenia składek na tego typu ubezpieczenia.

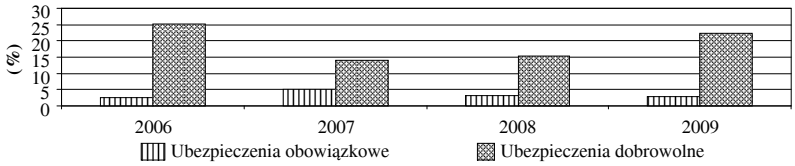

Rys. 4. Udział składki ubezpieczeniowej w wartości odszkodowania w latach 2006-2009 (%)
Źródło: Opracowanie własne na podstawie [2].

Wskaźnik szkodowości brutto w latach 2008-2009 na rynku ubezpieczeń rolnych zmniejszył się o ponad 17 p.p., co było wynikiem spadku szkodowości zarówno ubezpieczeń obowiązkowych o ponad 6 p.p., jak i dobrowolnych o prawie 42 p.p. Pomimo jednak tak wyraźnych spadków szkodowości ubezpieczeń dobrowolnych, polisy obowiązkowe są nadal mniej ryzykowne dla zakładów ubezpieczeniowych niż dobrowolne ubezpieczenia upraw i zwierząt gospodarskich, których wskaźnik szkodowości wyniósł w roku 2009 ponad 82%.

Zainteresowanie ubezpieczeniami majątkowymi w rolnictwie w roku 2009 zmniejszyło się, na co wskazuje niewielki spadek sprzedaży polis obowiązkowych w stosunku do roku 2008 oraz wyraźny, dwukrotny spadek ubezpieczeń dobrowolnych zawartych na pokrycie strat w produkcji rolnej (tab. 2). Oznacza to jednak, że nadal nieliczna grupa rolników korzysta z ubezpieczeń dobrowolnych. Podkreślają to również eksperci z Towarzystwa Ubezpieczeń Wzajemnych Concordia, którzy podają, że w 2009 roku ubezpieczonych było ok. 30% areału roślin uprawnych, a więc ok. 3,5 mln ha. Z oferty ubezpieczeniowej skorzystało ok. 150-160 tys. gospodarstw, głównie średnich i dużych, co stanowiło 10% prowadzonej działalności rolniczej w Polsce [15].

Okazuje się, że głównym problemem dotowanych ubezpieczeń produkcji rolniczej jest niesatysfakcjonujący poziom uczestnictwa, co przekłada się na nieefektywność tego systemu. W przypadku, gdy wypłacone odszkodowania przekraczają wartość zebranych składek, takie ubezpieczenia stają się programem wsparcia, który przy braku współpracy wszystkich zainteresowanych może generować coraz wyższe koszty.

Od 2006 roku na dopłaty do ubezpieczeń upraw rolnych i zwierząt gospodarskich państwo przeznacza znaczne kwoty. W roku 2007 na ubezpieczenie upraw i zwierząt gospodarskich w budżecie zarezerwowano kwotę 210 mln zł, z czego na dopłaty wykorzystano zaledwie 19%, w roku 2008 z kwoty 545 mln zł na do-

płaty przeznaczono 18%, a w 2009 roku z kwoty 150 mln zł wykorzystano na ten cel ponad 87% środków. Na rok 2010 w budżecie zaplanowano 300 mln zł na ubezpieczenie upraw i zwierząt gospodarskich. Podwyższenie kwoty środków przeznaczonych na dopłaty w 2008 roku do poziomu 545 mln zł miało m.in. związek ze zmianą charakteru ubezpieczeń z dobrowolnych na obowiązkowe. Niestety, poziom wykorzystania dopłat zarezerwowanych na ten cel był bardzo niski, w związku z tym na kolejne lata zaplanowano znacznie niższe kwoty (tab. 3).

Tabela 2

Wybrane wskaźniki charakteryzujące stan ubezpieczeń gospodarczych w rolnictwie w latach 2006-2009 (mln zł i %)

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2009/2008
	mln zł				%
Zbiór składki brutto ogółem	417,4	485,9	523,9	521,7	99,6
w tym:					
- ubezpieczenie budynków	309,4	319,8	352,1	378,2	107,4
- OC rolników	38,2	42,4	47,1	49,3	104,8
- ubezpieczenia dobrowolne upraw i zwierząt gospodarskich	69,7	123,7	124,7	94,2	75,5
Wypłacone odszkodowania ogółem	152,8	318,8	314,9	222,6	70,7
w tym:					
- ubezpieczenie budynków	111,9	178,7	132,0	120,6	91,4
- OC rolników	16,0	26,5	28,3	24,5	86,4
- ubezpieczenia dobrowolne upraw i zwierząt gospodarskich	24,9	113,6	154,6	77,4	50,1
Szkodowość brutto w %	36,6	65,6	60,1	42,7	-17,4
Szkodowość ubezpieczeń obowiązkowych w %	36,8	56,6	40,2	33,9	-6,2
Szkodowość ubezpieczeń dobrowolnych w %	35,8	91,9	123,9	82,2	-41,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [2].

Tabela 3

Stopień wykorzystania środków budżetowych przeznaczonych na dopłaty do ubezpieczeń upraw i zwierząt gospodarskich

Rok	Kwota budżetu przeznaczona na ubezpieczenie upraw i zwierząt gospodarskich (tys. zł)	Wykorzystanie	
		tys. zł	%
2006	55 000	9 861	17,9
2007	210 000	39 348	18,7
2008	545 000	97 596	17,9
2009	150 000	131 139	87,4
2010	300 000	b.d.	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [2, 6].

Problem wykorzystania dopłat do ubezpieczeń wydaje się jednak znacznie głębszy, bowiem obecne rozwiązania ustawowe nie do końca zadowalają towarzystwa ubezpieczeniowe obsługujące rynek rolny. Ubezpieczenia dotowane upraw nie zachowują równowagi finansowej, na co wpływ ma brak możliwości ustalenia i różnicowania stawek ubezpieczeniowych na podstawie oceny ryzyka. Problem ten jest szczególnie istotny w ubezpieczeniu suszy. Ustalenie dopłat w relacji do wysokości składki, z uwzględnieniem regionalnego rozproszenia ryzyka, mogłoby ten problem rozwiązać. Brakuje również systemowych rozwiązań w zakresie reasekuracji ryzyka o charakterze katastroficznym.

Sprawne funkcjonowanie ubezpieczeń dotowanych oraz bezpieczeństwo finansowe firm, które podejmują się prowadzenia tych ubezpieczeń, ma zapewnić kolejna nowelizacja ustawy o ubezpieczeniach upraw i zwierząt gospodarskich. Należy jednak podkreślić, że obecne działania państwa zmierzają do upowszechnienia dotowanych ubezpieczeń upraw i zwierząt gospodarskich, a tym samym częściowego przejęcia przez rolników ciężaru zarządzania ryzykiem w rolnictwie. W 2010 roku Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi rozpoczęło pracę nad przygotowaniem założeń do kolejnego projektu zmian ustawy o ubezpieczeniach upraw i zwierząt gospodarskich. Najważniejsze z nich mają dotyczyć zmiany stawki dopłat do składek ubezpieczeniowych, podniesienia stawek taryfowych ubezpieczenia z 6% do 8% oraz wzmocnienia reasekuracji. Resort rolnictwa proponuje, aby 35% stawki opłacał rolnik, a pozostała część była płacona z budżetu krajowego i unijnego [17]. Do tej pory dopłaty do składek wynosiły nie mniej niż 40% i maksymalnie 50%, a poziom tego wsparcia był corocznie określany Rozporządzeniem Rady Ministrów. Powyższe zmiany mogłyby wejść w życie dopiero w 2012 roku. W 2011 roku ubezpieczenia mają być kontynuowane na dotychczasowych zasadach. Dotowanie składki przez państwo lub współfinansowanie kosztów reasekuracji ubezpieczeń to modelowy przykład partnerstwa publiczno-prywatnego, zmierzającego do objęcia ochroną ubezpieczeniową wszystkich producentów rolnych, którym zagrażają określone ryzyka.

Podsumowanie

Z uwagi na nasilające się niekorzystne dla rolnictwa zjawiska atmosferyczne oraz szczególną jego wrażliwość na ryzyko, problem ubezpieczeń rolniczych nabiera specjalnego znaczenia. Ubezpieczenia majątkowe w rolnictwie dotyczą nie tylko rolników i zakładów ubezpieczeń, stanowią również problem ogólnospołeczny i ogólnoekonomiczny, wymagający racjonalnych i efektywnych rozwiązań legislacyjnych. Wynika to z faktu rosnących kosztów katastrof naturalnych, które w szczególny sposób dotykają rolnictwo i w przyszłości mogą powodować problemy w skali globalnej. Wystarczy wspomnieć o tegorocznej klęsce powodziowej, która objęła swym zasięgiem znaczne obszary, a straty nią spowodowane oceniono na ok. 12 mld zł (łącznie ze stratami w rolnictwie). Prawidłowo funkcjonujący system ubezpieczeń majątkowych w rolnictwie jest więc potrzebny nie tylko producentom rolnym, ale także państwu i całemu społeczeństwu.

Obecny system ubezpieczeń majątkowych w rolnictwie pozwala producentom rolnym zmniejszać do pewnego stopnia ryzyko prowadzenia działalności gospo-

darczej. Patrząc przez pryzmat korzyści budżetowych, stwarza to możliwości racjonalizacji wydatków publicznych przeznaczonych na finansowanie następstw klęsk żywiołowych. Z perspektywy zakładów ubezpieczeniowych obecne rozwiązania ustawowe są niezadowalające, stąd w wartości całego rynku ubezpieczeniowego polisy rolnicze zarówno obowiązkowe (ok. 2%), jak i dobrowolne (ok. 0,13%), mają znikomy, wręcz marginalny udział. W miarę stopniowego rozwoju produktów ubezpieczeniowych na znaczeniu zyskuje rola państwa w finansowaniu składek, poprzez system dotacji do zawieranych umów ubezpieczeniowych. Obecne rozwiązania wymagają jednak doprecyzowania reguł odnoszących się m.in. do uruchamiania przez państwo programów pomocowych, jasnego określenia kryteriów udzielania pomocy oraz udziału państwa w reasekuracji ryzyka.

Literatura:

1. Banasiński A.: Ubezpieczenia gospodarcze, POLTEXT, Warszawa 1997.
2. Biuletyny roczne i kwartalne, Rynek ubezpieczeń 2006-2010. KNF.
3. Karmańska A.: Rachunkowość zarządcza ubezpieczyciela. Modelowanie na podstawie rachunku kosztów działań. PWN, Warszawa 2003.
4. Kowalewski E: Wprowadzenie do teorii interesu ubezpieczeniowego [w:] Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej. Część 3. Oficyna Branta, Bydgoszcz 1997.
5. Łazowski J.: Wstęp do nauki o ubezpieczeniach. PZUW, Warszawa 1948.
6. Projekt ustawy budżetowej 2010. Ministerstwo Finansów.
7. Roczniki statystyczne. GUS, Warszawa 1986-2009.
8. Ronka-Chmielowiec W.: Ubezpieczenia. Rynek i ryzyko (praca zbiorowa). PWE, Warszawa 2002.
9. Sangowski T.: Przyczynki do historii zakładów ubezpieczeń gospodarczych. Studia ubezpieczeniowe. PWN, Warszawa 1985.
10. Szumlicz T.: Ubezpieczenia [w:] Diagnoza społeczna 2007. Warunki i jakość życia Polaków. Raport (red. nauk. J. Czapiński, T. Panek). Warszawa 2007.
11. Szymański W.: Makroekonomiczne bariery przemian strukturalnych w rolnictwie. Możliwości i sposoby ich łagodzenia. IERiGŻ, Warszawa 1996.
12. Ustawa z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym oraz Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. nr 124, poz. 1153 z późn. zm.).
13. Ustawa z dnia 7 lipca 2005 roku o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich (Dz. U. nr 150, poz. 1249, z późn. zm.).
14. Ustawa z dnia 28 lipca 1990 roku o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. nr 59, poz. 344 z późn. zm.).
15. www.constansbroker.com.pl/n4.coraz_wiecej_upraw_jest_ubezpieczonych.11.html, Coraz więcej upraw jest ubezpieczonych, 22.07.2009 r.
16. www.gb.pl/ubezpieczenia/lista/pomoc-wspolnoty-dla-powodzian.html, M. Dygas: Pomoc Wspólnoty dla powodzian. Gazeta Bankowa z dn. 10.08.2010 r.
17. www.praca.gazetaprawna.pl/artykuly/460228,od_2012_r_bedzie_nowy_system_ubezpieczen_rolnych.html, Od 2012 roku będzie nowy system ubezpieczeń rolnych. Gazeta Prawna z dn. 21 października 2010 r.